

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

גי האר

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

תרגום אשכנזי

איהרען געטטערן געטהאן, וואס דעם עוויגען איין גרייל איוט, אונד פאן איהם געהאט. סעט ווירד, זיא פערברענגען זאגאר איהרע זעהנע אונד טעמער דען געטטערן צו עהרען.

יג (ה) אללעס, וואס איך איך בעפעהלע זאללט איהר גענויא בעאבאמטען, ניכטס הינצו טהון, ניכטס דאפאן נעהמען. (ג) ווען איין פראפעטה אדער טריימער אונטער איך אויפשטעהט, אונד

ר ש"י

(לא) כי גם את בניהם. גם לרבות את אבותיהם ואמותיהם אמר רבי עקיבא אני ראיתי ארמי שכפתו לאביו לפני כלבו ואכלו:

יג (א) את כל הדבר. קלה נחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים נפרשה שכל השמר לשון לא תעשה הוא אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תוסף עליו. תמשה טוטפות תמשה מינין כלולב ארבע ברכות לברכת כהנים:

(ב) ונתן

ראה יב יג

כי כל-הועבת יהוה אשר שגא עשו לאלהיהם כי גם את-בניהם ואת-בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם: יג (ה) את כל-הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא-תסף עליו ולא-תגרע ממנו: פ

(ג) כי-יקום בקרבך גביא או חלם חלום

תרגום אונקלוס

קדם יי אלקה ארי כל דמרחק קדם יי דסני עבדין לטעותהון ארי אף יח בגניהון ויח בנתהון מוקדון בנורא לטעותהון: יג (ה) יח כל פתגמא די אנא מפקיד יתכון יתיה תטרון למעבד לא תוספון עלוהי ולא תמנעון מגיה: (ג) ארי יקום בגינך גביא או חלים חלמא ויתן לך

אח

ב א ו ר

האלה את אלהיהם, כן אעשה גם אני לכבוד השם, לתשדך שהעבודה היא רצויה, אך הם עבדו לזרים ואתה תעבוד לאל חי. (לא) כי כל הועבת ה' אשר שגא, לפי שהיתה ידיעתם ולזורם באלהיות שוא ותוהו, נמשך מזה שגם עבודתם תועבה, על דרך משל לפי לזורם שהאליל אכזרי היו מקריבים בני אדם לפניו, מבלי לחוס ולחמול אף על בניהם ובנותיהם, ומזה תקיש על השאר, שכלם תועבת ה' אשר שגא:

יג (א) לא תסף, כנר אמרנו שהתוספת גם הוא מגרעת כי על ידה ישוב העיקר טפל והטפל עיקר

ה מ ע מ ר

וארכבתה דא לדא נקסן (דניאל ה' וי"ו), יש לפרש מענין מוקש שהכוונה כאלו הארכבות יכשלו אשה באחותה.

יג (ב) כי יקום, שלש מלות האלה, והם דיני המתנבא בשם ע"ז או בשם ה' לעבוד עבודה זרה ודיני מסית ועיר הנדחת המה אך סעיפים היואלים משרש איסור ע"ז אשר נאמר בסניני, אולם עתה כאשר קרבו ימי משה למות היה מן הצורך להזהירם שאם יקום אצרינו נביא להדיקם מעל ה', לא ישמעו אליו ואמר עוד כי לא לבד יש משפט מות לנביא אשר

חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אֹת אוֹ מוֹפֵת: (ג) וּבֵאת הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֵלֶיךָ

אונד גיבט דיר איין פֿאַרצײַג
בען אָדער וואונדער; (ג) דאָז
פֿאַרצײַבען אָדער וואונדער
טריפֿט אויך איין, דאָפֿאַן ער
דיר

תרגום אונקלוס

ר ש"י

אָת אוֹ מוֹפֵתָא: (ג) וַיִּיתִי אֲתָא וּמוֹפֵתָא (ב) ונתן אליך אות. בשמים בענין שגא' בגדעון ועזית עמדי אות (שופטים ו') די ואומר יהי נא קורב על הגיזה וגומר (ס): או מופת. בארץ אף על פי כן לא תשמע לו ואם תאמר מפני מה נתן לו הקב"ה ממשלה לעשות אות כי מנסה ה' אלהיכם אתכם:

ואת

ב א ו ר

עיקר: (ב) אות או מופת, כל ענין מושג המורה על מליאת דבר זולתו נקרא אות בל"הק, או סימן בלשון רז"ל. ונראה שאות מלשון הגידו האותיות לאחור (ישעי' מ"א כ"ב), שעל הרוב הסימן ההוא מורה על דבר שיהיה ערם שיושג, אם שהוא נמשך ומסובב ממנו, או דומה אליו דמיון מה, וע"י כך נתעורר על ידי הסימן ההוא לזכור את המסומן, כדרך הזכרון להתעורר על ידי הדברים הדומים, בענין הקשת בענן שאמר עליה, והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ והיה בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן וזכרתי את הברית וגו', שיהיה זכרון הברית נמשך ומסובב מראיית הקשת. וכן כאשר יאמר הנביא דבר שעתיד להיות, כגון שיהי' האל עמו, יאמר לכן יתן ה' לכם אות, שיקרא שם בן אשת הנביא עמואל, שהוא סימן לדבר שיהי' בדומה לו. וכן מה אות כי אעלה בית ה' (ישעיה ל"ח כ"ב), שיקדם להודיע לו דבר המורה על עלייתו. ומופת הוא הפעולה נשגבת מכח התולדות, המכרעת את הנפש להאמין בדבר הפועל ההוא, ולהודות שהוא שליח השם אשר לו הבח והממשלה לעשות במערכת התולדות ברכונו. מעתה אות ומופת נרדפים מלד, שהמופת גם הוא אות על שליחת השליח, סימן ועדות וראי' על כל אשר ידבר בשם ה', וכן האות כאשר יהיה ענין נפלא ונשגב מן הטבע יקרא מופת, והן נבדלות מלד כאשר אמרנו, שכל מופת אות ולא כל אות מופת. ואמרו בספרי אות הוא מופת ומופת הוא אות, אלא שדברה התורה בשני לשונות. הנוונה שבענין הזה הוא מופת הוראה אחת להם, שהוא ענין נפלא המורה על דבר ומכריע להאמין בו. מעתה יאמר ונתן לך אות או מופת, כגון שיאמר אני הנביא שלוח אליכם מאת השם, שתעבדו עבודה זרה פלונית, וזה לכם האות שהוא שלחני, כי למחר יהיה כך וכך, או יעשה דבר פלא אחר, לברר בו שהוא שלוח השם הנכבד. וזהו שלא נשמע אל דברי הנביא, ולא נשמע באותותיו ומופתיו, כי הגוה מושכל ראשון הוא, שהנותן אות או מופת להכחיש מליאת השם יתעלה או חכמתו או חסדו ועוֹבוֹ עַם צְרוּתוֹ לַבְּנֵי, הוא אות' ומכחיש את דברי עלמו סתיר' גמור' ומוחלט', כי הדבר ידוע שכל המכחיש שלמות אחת משלמות הבורא, הוא כופר בגולם, והאומר ד"מ שאין לדק ויושר השם יתעלה לכלי תכלית, הוא מכחיש גם את יכלתו וידיעתו וכן בכלל, אי אפשר שידה באחת משלמות הבורא יתעלה ויכחיש הנשאים, וזהו יחוד שמו הגדול

ה מ ע ר

אשר ידבר בקהל עם ויסיתם ללכת אחרי אלקים אחרים, אולם גם אשר ירצה להדיח אף נפש אחת מישראל מות יומת. והוסיף עוד כי לא לבד כל תחום עינינו להמית איש פרטי, אבל גם נחרים עיר שלמה אם יושביה נכסלו בעון ההדחה: או חולם חלום, יראה לי כי אמר זה לכל נחשב כי אין לאיש חולם החלום משפט מות, יען הוא אף את חלומו יספר, ואולי אין שקר בפיו, ובאמת כזאת חלם, ומדוע יומת? ולזה אמר לקמן (ו') והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת כי דבר סרה על ה', כלומר שאם גם אם אמת הדבר שכן חלם, בכל זאת דבר סרה כזה כי יחס החלום לשפע אלקי.

כי

תרגום אשכנזי

ראה יג

אליה לאמר נלכה אחרי אלהים
אחרים אשר לא ידעתם
ונעבדם: (ד) לא תשמע אל דברי
הנביא ההוא או אל חולם
החלום ההוא כי מנסה יהוה
אלהיכם אתכם לדעת הישכם
אהבים את יהוה אלהיכם בכל

דיר געזאגט האט, דאביא
ער אבער שפריכט: לאסי
סעט אינז אנדערן געט
טערן פאלגען, דיא איהר
ניכט קעננעט, אונד איהנען
גאטטעסדיענסט ערוויזען;
(ד) זא זאלסט דוא דען וואר
טען דיעזעס פראפעטען אדער
טריימערס ניכט געהארבן, דען
דער עוויגע אייער גאטט ווילל
איך אויף דיא פראבע שטעל
לען, אום אן דען טאג צו

ברינגען, אב איהר איהן, דען עוויגען אייערן גאטט פאן גאנצעם הערצען אונד
פאן

תרגום אונקלוס

די מליל עמך למימר גרהי בתר טעות עממיא די לא ידעתניון
ונפלחיניון: (ד) לא תקביל לפתגמי נביא ההוא או לחלים חלמא ההוא
ארי מנסי יי אלהכון יתכון למידע האיתוכון רחמין ית יי אלהכון בכל
לבכון

ב א ו ר

הגדול, שכל השלמות כלם בלי גבול וכלי תכלית אחת הם בחקו, ומיוחדות בתכלית היחוד
ואיך אם בן יצרר ויביא ראיה שהוא שליט השם היכול על הכל, והוא בעלמו מכחש במשלו?
לכן הנביא האומר בשם ה' דבר ונותן אות או מופת, לריך שיסכים הדבר ההוא עם כל מה
שידענו בכח השכל מעלם הכורא וממשיגיו, ואם לאו נביא שקר הוא, שהוא סותר את דברי
עלמו. מעתה אם יבא האות או המופת ההוא להדיח מל ה' וללכת לעבוד אלהים אחרים,
כגון שיאמר השם הנכבד שלזני שתעבדו לשעור כי היה שותף עמו במעשה בראשית, שזה
סותר לאמתתו יתעלה, או שתאמינו שהשם הוא בעל תכלית או גשם או מעות משפט, והכלל
כל מה שיתנגד לאחת משלמות המיוחדות בחקו בלי פירוד והבדלה, הנה הוא סותר דברי
עלמו, ומעיד בעלמו שקר דבר, ומה לך עוד לחקור אחריו, לדעת אם המופת ההוא אמת
אם לא? אחרי שהוא מווייף מתוכו, ואין לך ראיה גדולה מזו, לכן אמר לא תשמע אל דברי
הנביא ההוא. והנה מלות כל הפרשה כמו שכתב הרמב"ן ז"ל במתנבא לעבוד ע"ז, אבל במתנבא
בשם ה' לשנות בדברי תורה רבותינו דרשו שאם בל לעקור דבר אחד מן התורה, כגון שיתיר החזיר או
אחת מן העריות לעולם כמשפט נביא שקריעשה לו, אבל אם יתיר זה לקחת הימ' להוראת שעה, כגון
אליהו בחר הכרמל, או חייבים לשמוע אליו ולעשות ככל אשר יאמר: (ד) כי מנסה, עיין
באור והאלהים נסה את אברהם, והטעם הוא נותן לכם יד ומקום להוביל מתשנות לבכם אל
הפועל ולהרגיל אתכם באמונתו עד שתתחזק האמונה ותהיה תכונה בנפשכם, כי אם תראו
כפלאות מקודשות ומעשים נורא' מנהילים, ואעפ"כ לא תרהו ולא תפחדו ולא תשקרו באמונתו,
כי

ה מ ע מ ר

(ד) כי מנסה ה', ראה וחכם שלא אמר שהי' זה בדרכך כשוף ומעשה שדים, כי דעת התורה
כמו שהעיר הרמב"ם ז"ל בכמה מקומות שמעשה כשפים לא מעלין ולא מורידין, אך יחס זאת אל סבת
כל הסבות לה' ית'.

לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: (ה) אַחֲרַי
 יְהוֹה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֵתוֹ תִירָאוּ
 וְאֵת-מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ
 תִשְׁמְעוּ וְאֵתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ
 תִדְבְּקוּן: (ו) וְהִנְבִיא הָהוּא אֶל-
 חַלְמֵי הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת כִּי
 דְבַר-סֵרָה עַל-יְהוֹה אֱלֹהֵיכֶם
 הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 וְהַפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִים לְהַדְיָחָךְ

פֶּאָן גַּאנְצֶער זעעלע ליעבעט.
 (ה) דעם עוויגען אייערן גַּאטט
 זאַללט איהר נאַכפֿאַלגען, פֶּאָך
 איהם עהרפֿורכט האַבען, זיי
 נע געבאַטהע האַלטען, זיי
 נער שטיממע געהאַרבען,
 איהם דיענען אונד איהם אַני
 האַנגען. (ו) יענער פֿראַגעט
 אָדער טרײַמער אַבער זאַלל
 געטעדטעט ווערדען, וויילער
 אַכפֿאַלל געלעהרעט האַט,
 פֶּאָן דעם עוויגען אייערעם
 גַּאטטע, דער אייך אויס דעם
 לאַנדע מצרים געפֿיהרט, אונד
 אויס דעם שקלאַפֿענהויזע ער.
 לעזעט האַט, (אונד דיא אַבֿי
 זיכט

מן

תרגום אונקלוס

ר ש י זכט

(ה) ואת מצותיו תשמרו. תורת משה: ובקלו
 תשמעו. בקול הנביאים: ואתו תעבדו.
 במקדשו: ובו תדבקו. הדבק בדרכיו גמול
 חסדים קבור מתים בקר חולים כמו שגשה
 הקב"ה: (ו) סרה. דבר המוסר מן העולם
 שלא היה ולא נברא ולא כוונתו לדבר
 קן דיטט"דורא בלעז: והפדך מבית
 עבדים. אפילו אין לו עליך אלא שפדך
 די

לבבון ובכל נפשכון: (ה) בחר פולחנא
 דני אלהכון תהבון ויחיה תדחלון וית
 פקודוהי תמרון ולמימריה תקבלון והדמוהי
 תפלחון ובדחלתיה תקרבון: (ו) ונביא
 ההוא או חלים חלקא ההוא יתקטיל ארי
 מליל כטיא על ניי אלהכון האפיק יתכון
 מארעא דמצרים ודפרקך מבית עבדותא

ב א ו ר

כי אם תהיו נאמנים בצריתו, תחזק האמונה בלבכם ותמשול בכל כחות ומדות הנפש לרדות
 גם כרעון ה'. וענין לדעת שתשוב הידיעה בנח להיות ידיעה בשועל ע"י המעשה, שכל ידי
 הנחיה והנסיון ההוא יתברר ויוודע תוקף אהבתכם. (ה) אחרי ה' אלהיכם תלכו, כמי שהולך
 אחרי מורה דרך לא יסור ימין ושמאל כי הוא בועז עליו שיביאו למקום חפצו: תדבקון, הנו"ן
 נוסף. (ו) סרה, תואר בפלס ורחל בזה בזה (בראשית כ"ט ו'), כמשפט התואר הנא במקום
 שם המקרה, והענין דבר מעוות וסר מדרך הישר. וברש"י דיטטור"נור בלעז, והוא בל"א
 (זכווענדונג): המוציא אתכם וגו' והפדך, לא (כמ"ש הרמב"ן) שנכיל זה אינד ראוי לסור מה'
 כי כל זה הוא אות ומופת, והנה גם הוא נא ומופתו בידו; אלא שמחוייב אתה להדבק באל אמת
 מלד השכל וכמו שאמרנו, אבל אחרי שהתאמת מזיוותו ושלמותו מלד השכל, הרי כל הנסים
 שנעשו לך במצרים ועל הים מידו הם באים, ועליך לשמור מצותיו ומשפטיו, לכן יומת הנביא
 ההוא

ה מ ע ר

(ו) סרה, פירש"י דבר המוסר מן העולם שלא היה ולא נברא וגו' דיטטור"נורא בלעז, והוא
 דעט הר (פֿאַרוואַנד, פֿאַנטע טאָנאָבע, ערפינדונג), וכן פֿי' דש"י מלח עסק (חבלים ל"א י"ט),
 סרה

מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע
 מִקֶּרְבְּךָ: **ס** (ז) כִּי
 יִסִּיתֶךָ אֶחֱיָה בֶן־אִמִּי אֹד־בְּנֶה
 אֹד־בֶּתֶךָ אֹו אִשְׁתְּ חֵיקָה אֹו רַעַךְ
 אֲשֶׁר כִּנְפֶשֶׁךָ בַּסֶּתֶר לֵאמֹר
 נִלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים

זיכט געהאכט) דיק אויס דעם
 וועגע צו פֿערפֿהרען, דען
 דיר דער עוויגע דיין גאטט
 צו געהען געבאטהען. אויף
 זאלכע וויזע זאלסט דוא דען
 בעזען וועגשאפֿען. (ז) ווען
 דיק דיין לייבליכער ברודער,
 דיין זאָהן, דייןע טאכטער,
 דיין ווייב אין דייןען צומען,
 אָדער דיין הערצענספֿריינד
 היימליך פֿערפֿהרען ווילל,
 אונד שפֿריכט: קאָממע!
 וויר וואָללען אנדערן געטטערן

אשר

תרגום אונקלוס

ר ש י

לֵאמְעִיטֶךָ מִן אֹרְחָא דִּי פִקְדָךְ יִי אֱלֹהִיךָ
 לְמַהֲרָה בָּהּ וּרְתַפְּלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
 (ז) אָרִי יִמְלִכִינְךָ אַחִיךָ בֶר אַמָּה אֹו בֶרֶךְ
 אֹו בֶרֶתְךָ אֹו אַתְרַת קִימָךְ אֹו חֶבְרָךְ דִּי
 כִּנְפֶשֶׁךָ בַּסֶּתֶר לְמִיטָר נְהָךְ וְנִפְלַח לְטַעוֹת
 עַמְמִיא

דיו: (ז) כי יסיתך. אין הסתה אלא
 גרוי שנאמר אם ה' הסיתך כי (שמאל
 א' כו) אמית"א כלעו שמשיאו לעשות
 כן: חזק. מאב או בן אמך מאס: חיקך.
 השוכנת בחיקך ומחקה כך חסיק"א כלעו
 וכן מחיק הארץ (יחזקאל מ"ג) מיסוד
 התקוע בארץ: אשר כנפך. זה חזק
 פירש לך הכתוב את החזקין לך קל וחומר
 לאחרים: בסתר. דבר הכתוב בהווה
 שאין דברי מסית אלא בסתר וכן שלמה הוא

אומר בנפך בערב יום באישון לילה ואפלה (משלי ז): אשר

ב א ו ר

ההוא, אם הוא מקרבך, ולפיכך אמר ובערת הרע מקרבך. והעד שכן הוא הכוונה ממה שאמר
 בסמוך (י"א), להדיחך מעל ה' אלהיך המזיח וגו' ולהלן אין כאן לא אות ולא מופת, ולא נאמר
 שם המזיח וגו' להכחיש מופת שקר, כי אם לתת טעם למה שאמר וסקלתו באזניים, שהוא הייב
 סקילה, בעבור שבקש להדיחך מעל ה' אלהיך המזיחך מארץ מזרים, ונתן לך חקים ומשפטים
 ועליך לשמרם. (ז) כי יסיתך, כל עלה שסופה פורענות קורא אותה הסתה, ותסיתני לכלעו
 קנס, אשר הסתה אותו איזבל אשתו, ויסיתהו לעלות אל רמות גלעד, (הרש"ב"ס). וברש"י אין
 הסתה אלא גרוי שנאמר אם ה' הסיתך כי (שמאל א' כ"ו י"ט), אמיט"א כלעו, שמשיאו
 לעשות כן. ואיני יודע לכווננו בלשון ההוא, והנראה ש"ל איניטער"א כלעו, והוא בל"א
 (אנטרייבען, עררייטלען): אשת חיקך, השוכנת בחיקך ומדובקה כן (כן הוא ברש"י כ"י, ובדפוס
 נשתבש), חסיק"א כלעו, (אף הוא נשתבש בדפוס וכ"ל, והוא אבישע"ע, בל"א אנטקלעבענד,
 אנהאנגענד), וכן מחיק הארץ (יחזקאל מ"ג י"ד), מיסוד התקוע בארץ: רעך אשר כנפשך,
 רעך

ה מ ע ר

ס ר ה דבר שאינו. (ד"ה). (ז) כי יסיתך, לשון רש"י אין הסתה אלא גרוי שנאמר אם ה' הסיתך כי
 (ע"א כ"ו י"ט), אמיטרא כלעו שמשיאו לעשות כן ע"כ. ועליו כתב המבאר: ואיני יודע לכווננו
 בל"א ההוא ונראה ש"ל איניטער"א כלעו (אנטרייבען, עררייטלען?), ע"כ; אולם המלה נכונה והיא
 אנטעטער (אויפהעטלען, אנטרייבען), ועיין רש"י איוב ב' ג'. חיקך, לשון רש"י, השוכנת בחיקך
 ומחקה

ראה יג

אשר לא ידעת אתה ואבותיך: (ח)
מאלהי העמים אשר
סביבתיכם הקרבים אליה או
הרחקים ממך מקצה הארץ
ועד קצה הארץ: (ט) לא תאבה
לו ולא תשמע אליו ולא תחום
עינה עליו ולא תחמל ולא
תכסה עליו: (י) כי הרג תהרגנו

תרגום אשכנזי עג

דיענען, דיא וועדער דוא נאך
דיינע אלטערן געקאנט האט
בען: (ח) פאן דען געטטערן
דער פֿעלקער, דיא אום אייך
הער וואהנען, זיא מעגען אייך
נאָהע אָדער ענטפֿערנט פֿאן
אייך זיין, פֿאן איינעם ענדע
דער ערדע ביז צום אנדערן;
(ט) זאָ וויללגע איהם ניכט
איין אונד גיב איהם קיין גע-
הער, אייך זאלל דיין אויגע
זייער ניכט שאַנען, דוא
זאלסט קיין ערבארמען מיט
איהם האַבען, אונד דיא זאָע

ניכט בעדעקען; (י) זאָנדרן אומבריינגען זאלסט דוא איהן, דיינע האַנד זייא צוערסט,

תרגום אונקלוס

עממיא די לא ידעת את ואבותיך: (ח) משעות
עממיא די בססרגיכון הקרובין לך או
דרחיקין מנגד מסופי ארעא ועד סופי
ארעא: (ט) לא תיבי ליה ולא תקביל
למימרה ולא תחום עינה עלוהי ולא תרחם
ולא תבסי עלוהי: (י) ארי מקטל תקטליניה

רשי"י

אשר לא ידעת אתה ואבותיך. דבר זה
גנאי גדול הוא לך שאף האומי' אין מניחין
מה שמסרו להם אבותיהם וזה אומר לך
עזוב מה שמסרו לך אבותיך: (ח) הקרובי'
איך או הרחוקי'. למה פרט קרובים ורחוקי'
שא כך אמר הנקוב מטיבן של קרובים אתה
למד טיבן של רחוקי' כשם שאין ממש בקרובי'
כך אין ממש ברחוקים: מקלה הארץ. זו חמה
ולבנה ולבא השמים שהולכים מסוף העולם
ועד סופו: (ט) לא תאבה לו. לא תהא
תאב לו לא תאהבנו לפי שנאמר ואהבת
לרעך כמוך (ויקרא י"ט) את זה לא תאהב ולא תשמע אליו בהתחננו על נפשו לחול לו לפי
שנאמר עזוב תעזוב עמו (שמות כ"ג) לזה לא תעזוב: ולא תחום עינה עליו. לפי שנאמר
לא תעמוד על דם רעך (שם) על זה לא תחום: ולא תחמול. לא תהפוך בזכותו: ולא
תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה איך ראוי לשמוק: (י) כי הרג תהרגנו. ולא מבית
דין

באור

רעך אשר הוא לך כנספך: (ח) מקצה הארץ, או מאלהי העמים אשר הם מקלה הארץ ועד
קלה הארץ: (ט) לא תאבה, כלל: ולא תשמע, במעשה: ולא תחום, אף שהוא אהובך.
ולא תחמול, אף שהוא אדם: ולא תכסה עליו, אף שהוא ממספתך וקרוביך לא תכסה משאת
תרכה על קרוביך ותגלה הדבר: (י) כי הרג תהרגנו, כשינא מנ"ד חייב על פי שמועתך:
בראשונה

המער

ומחקה כך אפקיירא בלע"ז; בדפוס פראג רל"ג כתוב אפקיירא ונראה שהיא מלה נוספת ודומה לה
בלא"י"ט אפקיירא, (חגבעהטעטעט, חגבעיגט, חגבעטאטסטעט) ומזה נבנה אפיטע, ובאיוז י"ג כ"ז
מי' תחקה אתה עלמך מתחק' על פסיעותי וכו' וכמו מחיק הארץ וכו' זה היסוד אפקיירא בלע"ז. (ד"ה)

אן איהן, איהן צו טעדטען; אונד זאדאן דיא האנד דעם גאנצען פאלקעס. (יא) שטייניגן גען מוסט דוא איהן, דאס ער שטערבע, ווייל ער דיך פאן דעם עוויגען דיינעם גאטטע האט אבפיהרען וואללען, דער דיך אויס דעם לאנדע מצרים, אויס דעם שקלאפענהויזע גע. פיהרעט האט. (יב) דאמיט דיא געזאממטע נאציאן עם הערע אונד זיך פירטטע, אונד ניעמאנד אונטער אייך פערע נער דערגלייכען בעזעם אונז טערנעהמע. (יג) ווען דוא פאן אינער דער שטעדטע, דיא דער עוויגע דיין גאטט דיר צור וואהנונג ניכט, דיא נאכע ריכט הערסט: (יד) עם זייא איין רובלאזעם געוונדעל פאן דיר זעלבסט אויסגעגאנגען, אונד האבע דיא איינוואהנער זיינער שטאדט פערפיהרעט אונד גע.

ידך תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה: (יא) וסקלתו באבנים ומת כי בקש להדיחה מעל יהוה אלהיה המוציאה מארץ מצרים מבית עבדים: (יב) וכל ישראל ישמעו ויראון ולא יוספו לעשות כדבר הרע הנה בקרבה: ס (יג) כי תשמע באחת עריה אשר יהוה אלהיה נתן לה לשבת שם לאמר: (יד) יצאו אנשים בני בליעל מקרבה ודיחו את ישבי עירם

לאמר

לעלבסט אויסגעגאנגען, אונד האבע דיא איינוואהנער זיינער שטאדט פערפיהרעט אונד גע.

ר ש י

תרגום אונקלוס

דין חייב אל תחזירו לזכות: ידך תהיה בו בראשונה. מלוח ביד הניסת להמיתו לא מת בידו ימות ביד אחרים שנאמר ויד כל העם וגומר: (יג) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נתנה לדירה: כי תשמע לאמר. אומרי' בן יצאו וגומר: (יד) בני בליעל. בלי עול שפרקו עולו של מקום: אנשים. ולא נשים: יושבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת מכאן אמרו אין נעשית עיר הנדחת עד שידחוה אנשים ועד שיהו אלהיה יהיב לה למיתב תמן למימר: (יד) נפקו גברין בגי רשעא מבינה ואמעיו

ידך תהי ביה בקדמיתא למקטליה וידא דכל עמא בבחריה: (יא) ותרגמיניה באבניא וימות ארי בעא לאמעיוהך מדחלתא דין אלהיה דאפקד מארעא דמצרים מבית עבדותא: (יב) וכל ישראל ישמעו וידחלוון ולא יוספון למעבד כפתגמא בישא הדין בינה: (יג) ארי תשמע בחדא מקרנה דין אלהיה יהיב לה למיתב תמן למימר: (יד) נפקו גברין בגי רשעא מבינה ואמעיו

יח

ב א ו ר

בראשונה, אלו היה כתוב ראשונה הי' תואר אל היד, ועתה שנאמר. בראשונה לריכס אהמו אל הכלל אשר זכרנו פעמים רבות, והוא שכל שם המופשט מהתואר נא בלשון הקודש נסימן נקבה. (יא) וסקלתו, פירש מה תהא מיתתו. (יב) ויראון, הנו"ן נוסף. (יד) בני בליעל, בלי עול, שפרקו עולו של מקום, (רש"י) והוא מספרי. ורד"ק אמר שהוא כנוי לרשע, כגון תפלה שלא יעלה ולא יכלית. והוכון שהוא הפוך המעלה, שאין בקרנם מעלת האדם, והם נעדרים

לאמר נלכה ונעבדה אלהים
אתהרים אשר לא ידעתם:
(טו) ודרשת וחקרת ושאלת היטב
והנה אמת נכון הדבר געשתה
התועבה הזאת בקרבך: (טז) הכה
תכה את ישיבי העיר ההוא לפי
חרב החרם אתה ואת כל אשר
בה ואת בהמתה לפי חרב:
(יז) ואת כל שללה תקבץ אל
תוך רחבה ושרפת באש את
העיר ואת כל שללה כליל

ליהוה

תרגום אשכנזי עד

געשפראכען: קאממט, וויר
וואללען אנדערן געטטערן
דיענען, דוא איהר ניכט קעגן
געט; (טו) דוא ווירסט גע
נויא אונטערזוכען, נאכפאר
שען אונד דרך בעפראגען,
אונד פינדען דאס דער בע
ריכט וואהר אונד געוויס,
אונד דייעזע שאנדטהאט אונ
טער אייך געשעהען זיין:
(טז) זא וואללסט דוא דיא אייני
וואהנער דערועלבען שטאדט
מיט דער שערפע דעס
שווערדטעס ניעדערהויען, דיא
שטאדט, נעכסט אללעם וואס
דארין איזט, ביז אויף דאז
פיעה, צור שערפע דעס
שווערדטעס פערדאממען.
(יז) דיא זעממטליכע בייטע

דער שטאדט אבער וואללסט דוא מיטטען אויף דער שטראססע צוזאממען ווער.
פען, אונד זאראן דיא שטאדט מיט איהרער גאנצען בייטע אנצינדען אונד דעם

עווי

רשי

מדיחיה מתוכה: (טו) ודרשת וחקרת
ושאלת היטב. מכאן למדו שבע חקירות
מרכזי המקרא כאן יש שלש דרישה וחקירה
והיטיב ושאלת אינו מן המנין וממנו למדו
דדיקות ובמקו' אחר הוא אומר ודרשו
השוכטי' היטב (דברים י"ט) ובמקום אחר
הוא אומר ודרשת היטב (שם י"ז) ולמדו
היטב היטב לגזירה שזה ליתן את האמור
של זה בזה: (טז) הכה תכה. אם אינך
יכול להמיתם במיתה הכתובה בהם המית'
באשרת:

(יז) לה'

תרגום אונקלוס

ית יתבי קרתהון למימור נהך ונפלח למטעות
עממיא די לא ידעתון: (טו) ותחבע ותבדוק
ותשאל יאות והא קושטא פין פתגמא
איתעבידת תועבתא דדא ביינך: (טז) מוימחא
תימחי ית יתבי קרמא ההיא לפתגם דחרב
גמר יתה וית כל די בה וית בעיריה לפתגם
דחרב: (יז) וית כל עדאיה תכנוש לגו
פתאה ותקיד בנורא ית קרמא וית כל

באור

נעדרים ומשוללים מכל מעלה, ובל"א (נידערטרעטיגע): (טו) היטב, תואר פעל הדרישה
והחקירה והשאלה: אמת נכון, קיום אחר קיום לחזק. (טז) לפי חרב, כמו עם פי חרב
פי הוא הלך המדוד והסגון: החרם, כתרגומו גמר, וענינו כליון נמרץ, והעד לפי חרב: אתה,
את העיר, שתחרוב הבתים ותנתון כל בניניה: לפי חרב, מוסב על הנהמה, או שיהיה
חרב עם כולל כל כלי ברזל העשויים להרוג ולנתון חומות בתים ומגדלים. (יז) ואח כל שללה,
דבשה אשר הוא לשלל, כי אם אין בעלים הכל הוא לשלל ולגז: ושרפת באש, על הרוז בשאתה
מוכא שריפה אתה מוכא באש, ובשאתה מוכא רחובה אתה מוכא במים, והוא מטבע הלשון:
כליל, מוסב על פעל השריפה, כלומר שלא ישאר מהעיר ומשללה כלום, והוא תואר הפעל

תרגום אשכנזי

עוויגען דיינעם גאָטטע צו
עהרען פֿעלליג פֿערברענגען
לאַססען, זיא זאָלל עוויג איין
שטיינהויפֿען בלייבען, אונד
ניעמאָהלס וויעדער ערבויעט
ווערדען. (יח) פֿאָן דעם פֿער-
באַנטען לאַס ניכט דאָז
מינדעסטע אין דיינען הענט.
דען בלייבען, דאָמיט דער
עוויגע פֿאָן זיינעם צאָרנע נאָכ-
לאַססען, אונד שענקע דיר
באַרמהערציגקייט, זאָ דאָס
ער זיך דיינער ערבאַרמע אונד
דיך וויעדער פֿערמעהרע,
וואַ ער דיינען פֿאָטערן צו.
געשוואָרען, (יט) אין זאָ פֿערן
דוא דער שטיממע דעם עווי-

ראה יג יד

ליהוה אלהיך והיתה תל עולם
לא תבנה עוד: (יח) ולא ידבק
בידך מאומה מן החרם למען
ישוב יהוה מחרון אפו ונתן לך
רחמים ורחמך והרבך כאשר
נשבע לאבתיך: (יט) כי תשמע
בקול יהוה אלהיך לשמר את-
כל מצותיו אשר אנכי מצוה
היום לעשות הישר בעיני יהוה
אלהיך: ס רביעי יד (א) בנים

אחם

גען דיינעם גאָטטעס געהאַרעסט, אונד זיינע געכאַטהע, דיא איך דיר יעטצט פֿאַר.
טראַגע, האַלטעסט, דאָס דוא אַלואַ טהועסט, וואָס אין דען אויגען דעם עוויגען דיינעם
גאָטטעס רעכט איזט.

איהר

ר ש י

תרגום אונקלוס

(יז) לה' אלהיך. לשמו ובשילוי: (יח) למען
ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן ש"א בעולם
חרון אף בעולם:
לא
עדאָה גמיר קדם יי אַלקה ויהי תל חרוב
לעלם לא תחבני עוד: (יח) ולא ידבק בידך
מדעם מן חרמא בדיל דיתוב יי מתקוף
רוגזיה ויתן לך רחמין וירחם עלך ויסגינך כמא די קנים לאבתיך: (יט) ארי
תקביל למימרא דיי אלקה למטר יח כל פקודותי די אגא מפקיד לך יומא
דין למעבד דבשר קדם יי אלקה:

בנין

ב א ו ר

(חרווערבינדן), וזא בפלס שם המקרה בלי שמו בדינו. והראב"ע שלא הי' בידו הכלל הזה
מי' כליל לה' אלהיך, כלה לה' אלהיך בעבור כבוד השם תשרפנו, והוא נגד הטעמים: לה'
אלהיך, לשמו ובשילוי. (רש"י): חל, מגורת הר גבוה ותלול, (הראב"ע), שיהא גל אבנים:
(יח) ולא ידבק בידך, דרך מליכה נמי שעסק בדבר מאוס וסרוח ורואה על ידו שאינו דבק בו
כלום מן הדבר ההוא: מאומה, שם לדבר שלא נודע, וזא בסימן נקנה בדרך כל דבר שלא
נודע מינו: (יט) כי תשמע, אס תשמע:

לא